

Συνέντευξη του Άρη Μαραγκόπουλου στην Book Press

Ερωτήσεις από τον Σόλωνα Παπαγεωργίου

Το πρόσφατο μυθιστόρημά σας *Απάρνηση* είναι το καταληκτικό μέρος της τριλογίας που ξεκίνησε με το *Φλλοστ, φλλοστ, φλλοσσστ* (2020) και συνεχίστηκε με το *Ω! Τι υπέροχη εκδρομή!* (2023) Ήταν προκαθορισμένη η συγγραφή ενός τρίτου έργου, ή επιστρέψατε στον κόσμο αυτόν αυθόρμητα, εμπνευσμένος «από κάτι φαινομενικά δευτερεύον, ένα ασήμαντο περιστατικό στον δρόμο, μια φωτογραφία, μια συνάντηση με ενδιαφέροντες ανθρώπους, μια γυναίκα, ένα παιδάκι, ένα δάκρυ, ένα οποιοδήποτε *fait divers*, μια είδηση, μια ερωτική μνήμη», όπως είχατε πει σε μια παλαιότερη συνέντευξή σας στην Book Press;

Με αφορμή τους προηγούμενους τόμους είχα αναφέρει σε αντίστοιχες συζητήσεις και παρουσιάσεις την πιθανότητα επόμενου έργου. *Την πιθανότητα*. Βρίσκομαι σε μια ηλικία που καλό είναι να μην υπόσχεται κανείς πολλά για το μέλλον. Εξάλλου, όπως ίσως διακρίνει ο προσεκτικός αναγνώστης, υπήρχαν ήρωες στο μισοσκόταδο κιάλας από το πρώτο μυθιστόρημα της Τριλογίας που «απαιτούσαν» την εμφάνισή τους στο προσκήνιο, ειδικά μετά το σβήσιμο κάποιων ηρώων. Όμως το θεμελιώδες κίνητρο για τον σχεδιασμό αυτής της Τριλογίας υπήρξε η απόφασή μου να καταγράψω, με όρους παρακαταθήκης για το μέλλον, το ρευστό πλην τραγικό παρόν που η κοινωνία στην πλειονότητά της αντιμετωπίζει με ανησυχητική ηρεμία.

Κύρια θεματική των τριών βιβλίων είναι το «λαϊκό περί δικαίου αίσθημα», όπως το θέτετε κι εσείς στις τελευταίες σελίδες της *Απάρνησης*. Τι σημαίνει για εσάς ο συγκεκριμένος όρος;

Το «λαϊκό περί δικαίου αίσθημα» έχει μάλλον ειρωνικό χαρακτήρα, άλλωστε αφορά κάποιους, όχι όλους τους ήρωες του βιβλίου, τους πιο ευαίσθητους, τους πιο απελπισμένους. Το κύριο θέμα όλης της Τριλογίας, με την πληθώρα γνήσιων ή αληθοφανών τεκμηρίων που κατακλύζουν τις σελίδες της, είναι άλλο: η ολοένα αυξανόμενη βίαιη καθημερινότητα σε συνθήκες βελούδινης, σιωπηρής, υπόγειας βαρβαρότητας. Η παγκοσμιοποιημένη, αποικιοποιημένη καθημερινότητα όλων μας, η Γκουγκλ όλων μας, η Άμαζον όλων μας, η Τέσλα όλων μας, η Μπάγιερ και η Μονσάντο όλων μας κ.ο.κ.

Η θάλασσα είναι επίσης ένα σταθερό σύμβολο στην πρόσφατη μυθοπλασία σας. Από τη μία, αναφέρεστε στη Θάλασσα των Σαργασών, από την άλλη, στο Αιγαίο της προσφυγικής κρίσης. Εντέλει, είναι ένα θετικό σύμβολο, αρνητικό, ή πέρα από το καλό και το κακό;

Ε, ναι, η θάλασσα αποτελεί κυρίαρχο σύμβολο στην Τριλογία. Αλλά ο συμβολισμός αυτός βαθμιαία μετασχηματίζεται. Στο *Φλλοστ*, *φλλοστ*, *φλλοσσστ*, το ανορθόδοξο, χειμωνιάτικο κολύμπι των συνταξιούχων ηρώων υποδηλώνει μια θέληση για ζωή παρά κι ενάντια στη φυσική συνθήκη του άφευκτου θανάτου. Ακόμα κι οι νεότεροι σύντροφοί τους διδάσκονται να κολυμπούν στο πλευρό τους με παρόμοια διάθεση: ενάντια στη θανατερή ατμόσφαιρα της σύγχρονης καθημερινότητας. Εδώ κυριαρχεί ο Σαρωνικός, άμεσα, σωματικά, ερωτικά, ανθρώπινα, κάποτε έως και απειλητικά. Στο δεύτερο μυθιστόρημα –το *Ω! Τι υπέροχη εκδρομή!*– το κολύμπι βαθμιαία διαφοροποιείται. Αποκτά εντελώς συμβολικά χαρακτηριστικά. Ο Σαρωνικός δυσκολότερα προσβάσιμος, αποβαίνει έως και θανάσιμος. Βαθμιαία παραχωρεί τη θέση του στην εξωτική θάλασσα των Σαργασών, στον αχαρτογράφητο, απέραντο κόσμο του ανθρωπισμού, της πάλης των ιδεών, της διεκδίκησης μιας Ελευθερίας άνευ όρων και ορίων. Στην *Απάρνηση*, τον τρίτο τόμο, η θάλασσα του Σαρωνικού και κατ' επέκταση του Αιγαίου των πνιγμένων, αλλάζει συνδηλώσεις, ενώ το κολύμπι ξετυλίγεται αποκλειστικά πλέον στην απελευθερωτική, για τους νεότερους ήρωες, αναφερθείσα θάλασσα των Σαργασών.

Στην *Απάρνηση*, οι χειμερινοί «κολυμπητές» του αρχικού βιβλίου σας έχουν φύγει από τη ζωή, με εξαίρεση τον *δάσκαλο* ή *μηχανικό* Φώντα Παλαιολόγο, μυθιστοριογράφο που πρόσκειται στην αριστερά. Στο τρίτο μέρος, δεν συμμετέχει ενεργά στη δράση, κυρίως σχολιάζει, προτείνει, καθοδηγεί, οργανώνει. Πέρα από την ίδια ημερομηνία γέννησης, πόσα κοινά έχετε με τον χαρακτήρα σας; Είναι κάποιου είδους μυθιστορηματικό *alter ego*; Αν ναι, τι απέγινε ο Βενιαμίν Σανιδόπουλος;

Ο δάσκαλος έχει φτιαχτεί από πολλά υλικά όπως και ο Βενιαμίν Σανιδόπουλος. Κι αυτά τα υλικά βρίσκονται εκτεθειμένα διάσπαρτα γύρω σας. Είναι τα υλικά που, πέρα από την αριστερά και τη δεξιά, συγκροτούν δυο τρεις γερασμένες γενιές της μεταπολίτευσης: αφενός τις εξαπατημένες, αθλιωμένες στην αξιοπρέπειά τους γενιές και αφετέρου τις παχύσαρκες, πληθωρικές από τη διαρκή συναλλαγή τους με την αθλιότητα γενιές. Εγώ, εξάλλου, δεν είμαι τόσο έντιμος όσο ο δάσκαλος, τόσο ταπεινός, τόσο κοινωνικός. (Το προσπαθώ.) Να προσθέσω κι αυτό: οι πιο ενδιαφέροντες ήρωες στα μυθιστορήματά μου είναι, κατά κύριο λόγο, γυναίκες.

Πέραν όλων των άλλων, το μυθιστόρημά σας αποκτά και διαστάσεις «μυθιστορήματος τεκμηρίων» - στα κεφάλαια της κατηγορίας «Documenta» και αλλού. Γίνονται αναφορές στην Παλαιστίνη, στον εξευγενισμό του αθηναϊκού

κέντρου κλπ. Δεδομένου ότι πολλά από τα γεγονότα που σχολιάζετε εκτυλίσσονται εδώ και τώρα, και κάποιες απ' τις πτυχές τους παραμένουν πιθανώς άγνωστες για την ώρα, ήταν μια πρόκληση να γράψετε για το ρευστό παρόν;

Ναι, κάπως το ανέφερα αυτό στην αρχή. Επειδή σήμερα όλα τρέχουν καταιγιστικά γρήγορα, επειδή όλα γίνονται αυτομάτως άυλη είδηση και αρχειοθετούνται βολικά στη συλλογική συνείδηση, πριν προλάβουν να συγκροτήσουν υλικό για περίσκεψη και αποφάσεις, κι επειδή, για να το πω απλά, δεν «ξέρουμε τι θα μας ξημερώσει αύριο», θεωρώ ότι η λογοτεχνία οφείλει με τον τρόπο της να διαφυλάσσει την ιστορική μνήμη. Είναι, ξέρετε, πιο δύσκολο να γράφεις για το παρόν, δεν είναι τόσο απλό. Διακινδυνεύεις πολλά. Αλλά με ενδιαφέρει να υπενθυμίζω στον εαυτό μου και στον αναγνώστη μου ποιοι είμαστε και πού πάμε όταν ερωτευόμαστε, όταν πληγωνόμαστε, όταν δουλεύουμε, όταν διεκδικούμε, όταν καταναλώνουμε, όταν προσβάλουμε, όταν δεχόμαστε ύβρεις. Είμαι ταγμένος σ' αυτό από τότε που ξεκίνησα να γράφω, εδώ και μισό αιώνα. Ακόμα κι όταν τα θέματά μου αναφέρονται στο παρελθόν (όπως π.χ. στο *Χαστουκόδεντρο* ή στο *Πολ & Λόρα, ζωγραφική εκ του φυσικού*) εγώ σταθερά γράφω με το βλέμμα στο εδώ και τώρα.

Μ' έβαλε σε σκέψεις το συγκεκριμένο σημείο του βιβλίου: «Θα πρέπει, απλώς, [ο αναγνώστης] να εμπιστευτεί τον συγγραφέα ως προς τα γεγονότα, όπως θα εμπιστευόταν έναν ιστορικό ή χρονογράφο ως πηγή για κάποια απόμακρη περίοδο της Ιστορίας». Εφόσον η Ιστορία αντιμετωπίζεται ακόμα κι ως «μια σύγχρονη Λογοτεχνία», κατά τον Ιβάν Ζαμπλονκά, αναρωτιέμαι αν η φράση σας ενισχύει ή υποσκάπτει την αξιοπιστία της αφήγησης – ιδίως όταν είναι τριτοπρόσωπη.

Κάθε Ιστορία αντανακλά την ιδεολογία, την κουλτούρα, το όραμα εκείνων που τη γράφουν. Υπάρχουν τόσες Ιστορίες όσοι και ιστορικοί. Αντικειμενικότητα στην Ιστορία δεν υπάρχει, δεν μπορεί να υπάρξει. Όποιος επιμένει να υποστηρίζει κάτι τέτοιο απλώς ψεύδεται. Η λογοτεχνία, αντιθέτως, αφηγείται συνειδητά «ψέματα» για να αποκαλύψει αλήθειες. Μακριά από τις βεβαιότητες του ιστορικού, εκείνη διατυπώνει υποθέσεις, αμφιβολίες, ερωτηματικά. Αυτή είναι η ομορφιά της, η χρησιμότητά της. Η συγκεκριμένη αποστροφή μου στο βιβλίο έχει εμφανώς αυτοσαρκαστικό χαρακτήρα αφού επενδύει στον κατ' εξακολούθηση τεκμηριωτικό λόγο του συγγραφέα τη διαπιστωμένη σχετικότητα των ιστορικών πηγών. Πρόκειται για το κλασικό παιχνίδι συνενοχής με τον αναγνώστη (*Hypocrite lecteur – mon semblable – mon frère!*).